28-EBVABU'L-UMRE
1- Umre'nin Vucübu ve Fazileti Babi
2- Hacc Yapmadan Evvel Umre Yapan Kimse Babi
3- Bab: Peygamber (S) Kaç Kerre Umre Yapti?
4- Ramazan Ayinda (Yapilacak) Umre Babi
5- Muhassab Gecesinde ve Ondan Baska Gecelerde Umre Yapmak Babi
6- Tenim Mevkiinden Umre Yapmak Babi
7- Hacci Tamamladiktan Sonra Kurbansiz Olarak Umre Yapmak Babi
8- Umrenim Ecri Yüklenilen Yorgunluk Mikdarina Göredir Babi
9- Umre Yapan Kimse, Umre Tavafini Yaptiktan Sonra Mekke'den Çiktigi Takdirde, Umre Tavafi Ona Veda Tavafi Yerine Kafi Gelir Mi? Babi
10- Bab: Insan Haccda Yapacagi Seyleri Umre'de de Yapar
11- Bab: Umre Yapan Kisi Ihramdan Ne Zaman Çikar?
12- Insanin Haccdan Yahud Umreden Yahud Gazve Seferinden Döndügünde Söyleyecegi Sözler Babi
13- Gelmekte Olan Hacilari Karsilamak ve Üç Kisiyi Bir Binek Hayvani Üzerine Bindirmek Babi
14- Yolcunun (Kendi Menziline) Gündüzleyin Gelmesi Babi
15- Yolcunun Ailesi Yanina Ögle Ile Aksam Arasindaki Zaman Içinde Girmesi Babi
16- Bab: Yolcu, Gelmek Istedigi Sehire Ulastigi Zaman, Ailesi Yanina Gece Içinde Gelmez
17- Sehre Ulastigi Zaman Binegini Sür'atlendiren Kimse Babi
18- Yüce Allah'in: 'Evlere kapilarindan gelin.,. (el-Bakara: 189) Kavli Babi
19- Bab:
20- Yolcu Yürümek Kendisi Için Mühim Oldugu Zaman Ailesine Dönüsü Çabuklastirir Babi

Rahman ve Rahim olan Allah'in ismiyle

28-EBVABU'L-UMRE

(Umre Bâblari) [1]

1- Umre'nin Vucübu ve Fazileti Babi [2]

Ve îbn Umer (R): Her bir kimse üzerinde muhakkak bir hacc ve bir umre borcu vardir, demistir [3]. Ibn Abbâs (R) da: Sübhesiz ki umre, Allah'in Kitâbi'nda hacc ile beraber zikredilmistir: "Haca da, umreyi de Allah için tam yapin..." (ei-Bakara: i96) buyuruldu, demistir [4].

1-..... Ebû Salih Zekvân es-Semmân'dan; o da Ebû Hureyre(R)'den haber verdi ki, Rasûlullah (S): "Umre, diger umreye kadar ikisi arasindaki zaman içinde islenilen (küçük) günâhlara keffâreîtir. Mebrûr (yâni kabul edilmis) hacc ise: onun karsiligi (bâzi günâhlarin afvedilmesi degil;) ancak cennettir" buyurmustur [5].

2- Hacc Yapmadan Evvel Umre Yapan Kimse Babi

2-.....Bize Ibnu Cureyc haber verdi ki, Ikrime ibnu Hâlid, Ibn Umer'e haccdan evvel yapilan umreyi sormus, Ibn Umer (R): Be's yoktur (haccdan evvel umre yapilabilir), diye cevâb vermistir.
Ikrime ibn Hâlid dedi ki: Ibnu Umer: Peygamber (S), hacc yapmadan evvel umre yapti, dedi.
Ve Ibrâhîm ibn Sa'd söyledi ki, Muhammed ibn Ishâk söyle demistir: Bana Ikrime ibnu Hâlid tahdîs edip söyle dedi: Ben Ibn Umer'e bunu sordum, deyip yukariki hadîsin benzerini haber vermistir [6].

3-.....Bize Ibn Cureyc haber verdi: Ikrime ibnu Hâlid: Ben Ibn Umer'e, bu haccdan evvel umre yapma mes'elesini sordum, deyip yukariki hadîsin benzerini söylemistir.[7]

3- Bab: Peygamber (S) Kaç Kerre Umre Yapti?

4-..... Müfessir Mucâhid ibn Cebr söyle demistir: Ben, Urve ibnu'z-Zubeyr ile beraber Medine Mescidi'ne girdim. Abdullah ibn Umer'i Âise'nin hücresine dayanip oturmus hâlde bulduk. Bâzi insanlar da Mescid'de kusluk namazi kiliyorlardi. Biz, Ibn Umer'e bunlarin kusluk vaktinde mescidde toplanip kildiklari namazlarini (yânî bunun hükmünü) sorduk.
Ibn Umer:
— (Kusluk namazi için bu sifatta mescidde toplanmalari) bid' attir, diye cevâb verdi.
Sonra Urve, Ibn Umer'e:
— Rasûlullah (S) kaç kerre umre yapti? diye sordu. Ibn Umer:
— Birisi receb ayinda olmak üzere dört umre yapti, dedi.
Biz, Ibn Umer'in bu son cevâbindaki hatâyi kendisine redd etmeyi istemedik. Bü sirada biz, mü'minlerin anasi Âise'nin, kendi odasi içinde dislerini firçalamasindan çikan hisirtiyi isittik. (Izin alarak yanina girdigimizde) Urve, teyzesi sifatiyle Âise'ye:
— Yâ anne! Ey Mü'minlerin Annesi! Ebû Abdirrahmân Abdullah ibn Umer'in söylemekte oldugu sözü isitmiyor musun? dedi.
Âise:
— Ne söylüyor? dedi. Urve ibn Zubeyr:
— Ibn IJmer; Rasûlullah, biri recebde olmak üzere, dört umre yapti diyor, dedi. Âise:
— Allah, Ebû Abdirrahmân'a rahmet etsin! Rasûluüah'in yaptigi umrelerin hepsine kendisi muhakkak sâhid olmustur. Hâlbuki Rasûlullah receb ayinda kat'iyyen umre yapmamistir, dedi [8].

5-.....Urvetu'bnu'z-Zubeyr söyle demistir: Ben (teyzem) Âise'ye: (Ibn Umer'in: Peygamber, biri recebde olmak üzere, dört umre yapti sözünü) sordum. Âise:
— Rasûlullah (S) receb ayinda umre yapmadi, dedi [9].

6-.....Katâdeibn Diâme söyle demistir: Ben Enes ibn Mâlik'e:

— Peygamber (S) kaç kerre umre yapti? diye sordum.
— Dört umre yapti: Müsriklerin, kendisini Mekke'ye girmekten men' ettikleri altinci hicret yilinin zu'1-ka'de ayinda ki Hudeybiye Umresi; Rasûlullah'm Mekkeliler'le sulh anlasmasi yapmis oldu£ yilin gelen senesi zu'1-ka'desinde yaptigi (kaza) umresi; zannedersem Hu-neyn ganimetini taksim ettigi zaman olan (hicretin sekizinci senesindeki) Ci'râne umresidir, dedi.
Katâde dedi ki: Ben Enes'e: ?(RH. — Rasûlullah kaç hacc yapti? diye de sordum.
Enes: %1:
— Bîr hacc yapti, diye cevâb verdi [10].

7-.....Katâde söyle demistir: Ben Enes'e (Peygamber kaç umre yapti diye) sordum. Enes:
— Peygamber, Mekkeliler kendisini geri çevirdigi yerde Hudey-biye umresi; Hudeybiye'den sonra gelen senedeki kaza umresi; sekizinci sene zu'1-ka'desinde (Ci'râne'de) bir umre ve hacci ite beraber bir umre yapti, dedi [11].

8-.....BizeHemmâm, yukarida geçen isnâdlatahdîsetti. Bunda Enes: Rasûlullah (S) dört defa umre yapti; bunlardan yalniz hacci Ile beraber yaptigi umresi müstesna, digerleri hep zu'1-ka'de ayinda-dir: Hudeybiye'den dönüsteki umresi; ertesi yildaki umresi; Huneyn ganimetlerini dagittigi yer olan Ci'râne'den yaptigi umresi ve hacci ile beraber yaptigi bir umre, demistir [12].

9-.....Bize Ibrâhîm ibn Yûsuf, babasi Yûsuf ibn Ishâk'tan tahdîs etti. O söyle demistir: Ben Mesrûk'a, Atâ'ya ve Mucâhid'e: . — Rasûlullah kaç defa umre yapti? diye sordum. Onlar:
— Rasûlullah (S) hacc yapmadan önce zu'1-ka'de ayi içinde umre yapti, dediler. i Ve dedi ki: Ben el-Berâ ibnu Âzib(R)'den isittim. O: Rasûlullah (S) hacc etmezden evvel zu'1-ka'de ayi içinde iki kerre umre yapti, diyordu [13].

4- Ramazan Ayinda (Yapilacak) Umre Babi

10-.....Atâ söyle demistir: Ben Ibn Abbâs'tan isittim. O bize haber verip söyle diyordu:
Rasûlullah (S) Ensâr'dan bir kadina - Ibn Abbâs bu kadinin ismini söyledi amma ben simdi onun ismini unuttum
— "Seni bizimle beraber hacc yapmandan alikoyan mania nedir?" diye sordu.
Kadin:
— Bizim bir su tasiyan devemiz vardi. Bu su devesine Ebû Fu-lân ile oglu binip hacca gittiler - Kadin, kendi kocasi ile kendi oglunu kasdetmistir-. Evde bir su çekme devesi birakti. Biz de onunla bahçemizi suluyoruz, dedi.
— "Ramazân ayi oldugu zaman sen, o ay içinde bir umre yap. Çünkü ramazân içinde (yapilacak) bir umre (sevâbca) bir hacc (gi-bi)dir yâhud -Rasûîullah'in söylediginden olarak- ona yakindir" buyurdu [14].

5- Muhassab Gecesinde ve Ondan Baska Gecelerde Umre Yapmak Babi

11-..... Bize Hisâm, babasi Urve'den tahdîs etti ki, Âise (R) söyle demistir: Bizler Rasûlullah'in beraberinde zu'1-ka'deyi tamamlayicilar, zu'1-hicce hilâlini karsilayicilar olarak, yâni zu'1-hicceye dogru Medine'den yola çiktik [15]. Nihayet Rasûlullah (S) bizlere: "Sizlerden-her kim hacc niyetiyle ihrama girip telbiye etmek isterse, öylece ihrama girsin ve telbiye etsin. Umre niyetiyle ihrama girip telbiye etmek isteyen de, umre niyetiyle ihrama girip telbiye etsin. Ben de eger kur-banlik sevketmemis bulunaydim, muhakkak umre ile ihrama girer, telbiye ederdim" buyurdu.
Âise dedi ki: Bizden kimimiz umre niyetiyle ihrama girip telbiye etti. Kimimiz de hacc niyetiyle ihrama girip telbiye etti. Ben de umre niyetiyle ihrama girip telbiye edenlerden idim. Ben hayizh oldugum hâlde arefe günü bana yaklasti. Ben hâlimi Peygamber'e sikâyet ettim. Peygamber (S): "Umrenden vazgeç! Yikanmak üzere basinin saçlarini çöz, taran ve hacc niyetiyle ihram ve telbiye et!" buyurdu. (Hacc fiillerini bitirip de) Muhassab gecesi oldugu zaman beraberimde kardesim Abdurrahmân'i Ten'îm mevkiine yolladi. Ben de (evvelce baslamis oldugum o) umremin yerine, oradan bir umre niyetiyle ihrama girip telbiye ettim [16].

6- Tenim Mevkiinden Umre Yapmak Babi

12-.....Bize Sufyân ibnu Uyeyne, Amr ibn Dinar'dan tahdîs etti. O Amr ibn Evs'ten isitmistir ki, Ebû Bekr'in oglu Abdurrah-mân ona; Peygamber(S)'in kendisine, kizkardesi Âise'yi bineginin ar-> kasina bindirmesini ve ona Ten'îm'den umre yaptirmasini emretmis oldugunu haber vermistir.
Sufyân bir kerre: Ben Amr ibn Dinar'dan isittim; ben bunu Amr ibn Dinar'dan kaç kerreler isittim, demistir [17]

13-.....Atâ söyle demistir: BanaCâbir ibnu Abdillah (R) söyle tahdîs etti: Peygamber (S) ve sahâbîleri hacc niyetiyle ihrama girip telbiye ettiler. Ihrama girdiklerinde Peygamber ile Talha'dan baska kimsenin beraberinde kurbân yoktu. Bir de Yemen'den gelmis olan Alî'nin beraberinde kurbanlik hayvan vardi. Alî: Ben Rasûlullah'in ihrama girdigi gibi ihrama girip telbiye ettim, demisti. (Mekke'ye geldigimizde) Rasûlullah, sahâbîlerine: (Ihrama girerken niyet ettikleri) hacci umreye çevirmelerine, Ka'be'yi tavaf etmelerine, sonra saçlarini kisaltmalarina ve ihramdan çikmalarina izin verdi. Yalniz beraberinde kurbân bulunanlarin ihramdan çikmamalarini emretti. (Hacci umreye çevirmeye me'mûr olan sahâbîler bu hâle taaccüb ederek:)
— Biz, cinsiyet âletlerimiz menî damlatir hâlde Minâ'ya gidecegiz (de Rasûlullah ihrâmli kalacak)! dediler.
Sahâbîlecin bu sözü Peygamber'e ulasinca:
— "Hacc aylarinda umrenin cevazini simdi bildigim gibi ihrama girerken de bilmis olaydim, kurbanlik sevk etmezdim. Ve yanimda kurbânim olmasaydi, simdi ben de sizin gibi ihramdan çikardim " buyurdu.
Âise de hayz oldu. Âise bu hâlinde hacc menseklerinin hepsini yerine getirdi, yalniz Beyt'i tavaf etmedi. Râvî dedi ki: Temizlenince Beyt'i tavaf etti. Akabinde:

— Yâ Rasûlallah! Sizler bir umre ve bir hacc ile gideceksiniz de, ben bir hacc ile mi gidecegim? dedi.
Rasûlullah, Ebû Bekr'in oglu Abdurrahmân'a: Âise'nin beraberinde Ten'îm'e kadar çikmasini emretti. Böylece Âise haccdan sonra zu'1-hicce ayinin içinde bir umre yapti [18].
Ve Suraka ibn Mâlik ibn Cu'sum, Peygamber (S) Akabe'de Akabe Cemresi'ne tas atarken Peygamber'e kavustu da:
— Yâ Rasûlallah! Hacc aylarinda umre yapmak isi husûsî olarak sizlere mi mahsûstur? diye sordu.
Rasûlullah:
— "Hayir (yalniz bize hass degildir); fakat kiyamete kadar daimîdir" buyurdu [19].

7- Hacci Tamamladiktan Sonra Kurbansiz Olarak Umre Yapmak Babi

14-..... Âise (R) haber verip söyle dedi: Bizler Rasûlullah'in beraberinde zu'1-hicce hilâline dogru Medine'den yola çiktik. Rasûlullah (mîkaatta): "Her kim umre niyetiyle ihrama girmek isterse öylece ihrama girip telbiye etsin. Ve hacc niyetiyle ihrama girip telbiye etmek isteyen de hacc niyetiyle ihrama girip telbiye etsin. Ben de eger kurbanlik sevk etmemis bulunaydim, muhakkak umre niyetiyle ihrama girip telbiye ederdim" buyurdu. Bunun üzerine sahâbîlerden kimi umre niyetiyle ihrama girip telbiye etti, kimi de hacc niyetiyle ihrama girip telbiye etti. Ben de umre niyetiyle ihrama girip telbiye edenlerden idim. Ben Mekke'ye girmeden önce (Serif mevkiinde) hayizlandim. Ben hayizh iken arefe günü gelip çatti. Ben hâlimi Rasü-lullah'a sikâyet edip söyledim. Rasûlullah: "Umreni birak, basinin saç örgülerini çöz, taran ve hacc niyetiyle telbiye et!" buyurdu. Ben de öyle yaptim. Nihayet (hacci bitirdikten sonra) Muhassab'da kaldigimiz gece olunca Rasûlullah, erkek kardesim Abdurrahmân'i, beraberimde Ten'îm'e yolladi. Abdurrahmân, Âise'yi bineginin arka tarafina bindirip götürdü. Âise oradan evvelce basladigi umresinin yerine, yeni bir umre niyetiyle ihrama girip telbiye etti. Böylece Allah, Âise'nin haccini ve umresini yerine getirdi. Ve bu umreden dolayi keffâret olarak ne kurbân, ne sadaka, ne de oruç tutmak lâzim geldi [20].

8- Umrenim Ecri Yüklenilen Yorgunluk Mikdarina Göredir Babi

15-.....el-Kaasimileel-Esved; ikisi söyle demislerdir: Âise(R):
— Yâ Rasûlallah! Insanlar hacc ve umre ibâdetlerinin ikisini de yapmis olarak dönüyorlar; ben ise bir hacc ibadetiyle dönüyorum, dedi.
Peygamber tarafindan kendisine:
— "Bekle, temizlendigin zaman, Ten'îm'e kadar çik, oradan umre niyetiyle ihrama girip telbiye et! (Umreni tamamladiktan sonra) fulân yere bizim yanimiza gel! Lâkin yapacagin umre, senin yüklenecegin harcama mikdârina göre veyâhud ugrayacagin yorgunluk nev'-ine, derecesine göredir" buyurdu [21].

9- Umre Yapan Kimse, Umre Tavafini Yaptiktan Sonra Mekke'den Çiktigi Takdirde, Umre

Tavafi Ona Veda Tavafi Yerine Kafi Gelir Mi? Babi

16-..... Âise (R) söyle demistir: Bizler, hacc aylari içinde ve hacc haramlari içinde (yânî hacc hâlleri, hacc yerleri, hacc zamanlari içinde) hacc niyetiyle ihrama girip telbiye ediciler olarak (Medine'den yola) çiktik. Nihayet (Mekke'nin hududu olan) Serif mevkiinde konakladik. Peygamber (S) sahâbîlerine:
— "Her kimin yaninda kurbâni yoksa ve haccini umreye çevirmek isterse, o böyle yapsin. Beraberinde kurbâni olan kimseye gelince, o haccini umreye çevirmesin!" buyurdu.
Peygamberin yaninda ve sahâbîlerinden mâlî kuvvet sahibi olan bir takim kimselerin yanlarinda kurbanliklari vardi. Bunlar için umre (yapmak mümkin) olmadi. Serifte ben hayizlandim. Peygamber yanima girdi. Ben (hacc menseklerini yerine getiremiyecegim diye) agliyordum [22]. Peygamber:
— "Seni aglatan nedir?" diye sordu. Ben de:
— Seni, sahâbîlerine söylemis oldugun sözlerini söylerken isittim. Ben ise umreden (tavaf ve sa'y etmekten) men' olundum, dedim.
Peygamber:
— "Hâlin nedir?" diye sordu. I Ben:
— Namaz kilamiyorum, dedim. Peygamber:
— "Bu hâl sana zarar vermez. Sen de Âdem kizlarindan bir kadinsin. Onlarin üzerine yazilmis olan sey, senin üzerine de yazilmistir. Sen hacc niyetinde sabit ol. Umulur ki, Allah seni umre ile de riziklandiracaktir" buyurdu.
Âise dedi ki: Artik ben Peygamber'in emrettigi gibi hacc niyetim içinde bulundum. Nihayet hacc fiillerini bitirip de Minâ'dan dagildigimiz ve akabinde, Muhassab'da konakladigimiz zaman, Rasûlullah kardesim Abdurrahmân'i çagirdi ve:
— "Kizkardesin Âise'yi Harem 'den çikar da umre niyetiyle ihrama girip telbiye etsin. Sonra umre tavafinizi bitirdiginizde ben sizleri iste burada bekliyorum!" dedi.
Biz umremizi bitirince gecenin ortasinda oraya geldik. Rasûlullah:
— "Umrenizi yapip bitirdiniz mi?" diye sordu. Ben:
— Evet (yapip bitirdik), dedim.
Bunun üzerine Rasûlullah, sahâbîleri için de hareket emrini nida ettirdi. Insanlar ve sabah namazindan evvel Beyt'i veda tavafi edenler de hep hareket ettiler [23]. Sonra Rasûlullah kendisi de Medine'ye yönelerek yola çikti.

10- Bab: Insan Haccda Yapacagi Seyleri Umre'de de Yapar [24]

17-.....Bize Atâtahdîs edip söyle dedi: Bana Ya'lâibnUmeyye'nin oglu Safvân, babasindan tahdîs etti (O, söyle demistir): Peygamber Ci'râne'de iken yanina bir kimse geldi. Gelen kimsenin üzerinde hem bir cübbe vardi, hern de kendisinde halûk denilen güzel koku eseri -yâhud da sari boya demistir- bulunuyordu. Bu zât Pey-gamber'e:
— Umremde bana nasil yapmami emredersin? dedi.

Tam bu sirada Allah Peygamber'e vahiy indirdi de Peygamber (S) hemen bir bezle örtüldü. Ve ben de, üzerine vahiy indirilirken Pey-gamber'i görmüs olmami çok arzu etmistim. Umer hemen bana:
— Gel! Üzerine Allah vahiy indirmis oldugu hâlde Peygamber'e bakman seni sevindirir mi? dedi.
Ben:
— Evet, dedim.
Umer örtünün bir tarafim kaldirdi. Ben (basimi örtünün içine sokup) Peygamber'e baktim. Peygamber'in bir nevi' horuldamasi vardi. Râvî dedi ki: Zannediyorum, erkek deve yavrusunun horuldamasi gibi, dedi. Peygamber'den bu hâl açilinca:
— "Umreden soran kimse nerede?" buyurdu. (Yanina birisi getirildi, ona:)
— "Kendinden bu cübbeyi çikar, elbisen ve bedenindeki bu kokunun izini yika. Sari boyayi dapampâk temizle (Bir zabta göre: Sari boyadan sakin)! Haccinda yapacagin fiillerin benzerini umren içinde de1 yap!" buyurdu [25].

18-.....Urve söyle demistir: Ben Peygamber'in zevcesi ve teyzem Âise'ye sunu söyledim. Ben bunu söyledigim zaman yasi küçük bir genç hâlinde idim:
— Mübarek ve müteâlî olan Allah'in su kavli hakkinda re'yin nedir?: "Sübheyok ki Safa ile Merve Allah 'in alâmetlerindendir. Iste kim o Beyt 'i hacc veya umre ile ziyaret ederse, bunlari güzelce ta-vaf etmesinde üzerine bir be's yoktur. Kim gönlünden koparak bir hayr islerse (mükâfatini görür). Çünkü Allah tâatlerin ecrini veren ve hakkiyle bilendir" (ei-Bakara: is8>. Ben, Safa ile Merve arasinda do-lasmamaktan dolayi hiçbir kimse üzerine günâh olacagini zannetmiyorum, dedim. Âise:
— Hayir, âyetin ma'nâsi asla dedigin gibi degildir. Eger bu âyetin ma'nâsi senin söylemekte oldugun gibi olaydi, âyet: "Safa ile Merve arasinda dolasmamakta günâh yoktur" suretinde olurdu. Bu âyet, Ensâr hakkinda indirilmistir. Onlar Islâm'dan evvel Menât putuna ibâdet için telbiye ediyorlardi. Menât putu Kudeyd mevkiinin hizasinda bulunuyordu. Onlar (kendi putlari karsisinda bulunan) Safa ile Merve putlari arasinda sa'y etmeyi günâh sayarlardi. Islâm Dîni gelince Ensâr bunu Rasûlullah'a sordular. Bunun üzerine Yüce Allah: "Sübhe yok ki Safa ile Merve Allah'in alâmetlerindendir. Iste kim o Beyt 7 hacc veya umre niyetiyle ziyaret ederse, bunlari güzelce tavaf etmesinde üzerine bir günâh yoktur... " (el Bakara: i58> âyetini indirdi [26].

Sufyân ibn Uyeyne ve Ebû Muâviye, Hisâm'dan yaptiklari rivayette, Hisâm, Urve'den; o da Âise'den; onun: "Safa ile Merve arasini dolasmadikça Allah bir kimsenin haccini ve umresini tamam etmez" dedigini ziyâde etmislerdir [27].

11- Bab: Umre Yapan Kisi Ihramdan Ne Zaman Çikar?

Ve Atâ, Câbir'den söyledi ki, Peygamber (S) (Veda Hacci'nda beraberinde bulunan) sahâbîlerine niyet etmis olduklari hacclarini umreye çevirmelerini, Beyt'i ve Safa ile Merve arasini dolasmalarini, sonra saçlarini kisaltip ihramdan çikmalarini emretmistir [28].

19-.....Abdullah ibnu Ebî Evfâ (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) -Hudeybiye anlasmasinin hükmü ile olan- kaziyye umresini yapti. Biz de O'nun beraberinde bu umreyi yaptik. Rasûlullah Mekke'ye girince Beyt'i tavaf etti. Biz de O'nun beraberinde Beyt'i tavaf ettik. Rasûlullah Safa ile Merve'ye gelip onlar arasinda sa'y etti. Bizler de O'nun beraberinde bu iki tepeye gelip, O'nun beraberinde sa'y ettik. Bu sirada biz Rasûhillah'i, Mekke ahâlîsinden herhangibir kimsenin O'na atis yapmasindan perdeleyip koruyorduk.
Râvî Ismâîl dedi ki: Benim bir arkadasim, Abdullah ibn Ebî Evfâ'ya:
— Rasûlullah o zaman Ka'be'ye girdi mi? diye sordu.
O:
— Hayir, Rasûlullah o umrede Ka'be'ye girmedi, dedi.
Arkadasim, yine Abdullah'a:
— Bize Rasûmuah'in Hadîce bintu Huveylid için söyledigi sözü
tahdîs et, dedi.
Abdullah ibn Ebî Evfâ da:
— Rasûlullah: "Hadîce'yi cennette inciden yapilmis bir evle müjdeleyiniz ki, onun içinde gürültü yoktur, çalisip yorulma yoktur" buyurdu [29].

20-.....Amr ibnu Dînâr söyle demistir: Biz Ibnu Umer'e: Umresinde Beyt'i tavaf etmis, fakat henüz Safa ile Merve arasinda sa'y etmemis olan kimse kadinina gelebilir mi? diye sorduk. Ibn Umer: Peygamber (S) Mekke'ye geldi, Beyt'i yedi kerre dolasti, Ibrâhîm Ma-kaami'nm arkasinda iki rek'at namaz kildi, akabinde Safa ile Merve arasinda yedi kerre dolasti. Ve: "Muhakkak kisizeAUah Elçisi'nde pek güzel bir örnek vardir"(ei-Ahzâb: 2i) dedi.
Amr ibnu Dînâr dedi ki: Biz Ibnu Umer'e sordugumuz seyi Câbir ibn Abdillah'a da sorduk. O da: Sakin hâ! Safa ile Merve arasini dolasrnadikça kadinina yaklasmasin, dedi [30].

21-..... Ebû Mûsâ (R) söyle demistir: Ben (Yemen'den Mekke'ye), Peygamber'in yanina geldim. Peygamber Mekke'nin Bathâ'-sinda devesini çökertmis (yânî burada konaklamis) hâldeydi. Peygamber bana:
— "Hacca niyet ettin mi?" diye sordu.
Ben:
— Evet (niyet ettim), dedim. Peygamber:
— "Hangi nevi' hacc ile ihrama girip telbiye ettin?" dedi.
— Peygamber'in ihrâmlanmasi gibi ihrama girmekle Lebbeyk okudum, dedim.
Peygamber:
— "Güzel yaptin! Sen Bey t'i tavaf et, Safa ile Merve arasini da sa'y et, sonra da ihramindan çik!" buyurdu.
(Benim beraberimde kurbanligim yoktu.)
Ben Beyt'i tavaf ve Safa ile Merve arasini sa'y ettim. Sonra (ihramdan çikip) Kays'tan bir kadina geldim. Kadin basimi tarayip ayikladi. Sonra terviye günü niyetiyle ihrama girip telbiye ettim.
Artik ben hacc fiillerini soranlara hep böyle fetva verir oldum. Nihayet Umer'in halifelik zamani olunca, O:

— Allah'in Kitâbi'ni alirsak, o bizlere: "Haca da, umreyi de Allah için tam yapin... " (ei-Bakara: 196) diye tamamlamakla emrediyor. Eger Peygamber'in sözünü alirsak, sübhesiz Peygamber de kurbâni yerine ulasincaya yânî kesilinceye kadar ihramdan çikmamistir, dedi [31].

22-.....Abdullah ibn Keysân tahdîs edip söyle demistir: Esma her ne zaman Mekke'deki Hacûn mevkiine ugrarsa, su sözleri söylerdi: Allah, Muhammed'e salât etsin, yemîn olsun biz (Veda Hacci'nda) O'nun beraberinde iste bu Hacûn mevkiine inmistik. O günlerde biz, yükü hafîf, biniti az, aziklari az kimselerdik. Ben, kiz-kardesim Âise, Zubeyr ve (bizim gibi kurbân sevk etmeyen) fulân ve fulân kisiler (hacci fesh ile) umre yaptik. Bizler Beyt'e el sürüp tavaf edince (sa'y ve saç kisalmasindan sonra) ihramdan çiktik ve sonra hacc için ögle akabinde yeniden ihrama girdik [32].

12- Insanin Haccdan Yahud Umreden Yahud Gazve Seferinden Döndügünde Söyleyecegi Sözler Babi

23-.....Bize Mâlik, Nâfi'den; o da Abdullah ibn Umer'den ha ber verdi (O söyle demistir): Rasûlullah (S) gazve seferinden yâhud haccdan yâhud umreden döndügü zaman, arazîden her yüksek yer üzerinde üç defa tekbîr getirir, sonra sunlari söylerdi: *%â ilahe ille'-llâhu vahdehu la serike lehu. Lehu H-mülkü ve lehu 1-hamdu ve huve alâ külli sey'in kadir. Âyibûne tâibûne âbidûne sâcidûne li-Rabbina hâmidûn. Sadaka'ilâhu va'dehu ve nasara abdehu ve hezeme'l-ahzâbe vahdehu (= Yoktur tapacak, Çalap'tir ancak. O birdir, O'nun ortagi yoktur. Mülk O'nundur, hamd O'nundur. O herseye güç yetiren-dir. Biz ancak Rabb'imize dönücüleriz, tevbe edicileriz, ibâdet edicileriz, secde ediciler ve hamd edicileriz. Allah va'dinde dogru söylemis, kuluna yardim etmis, bütün düsman cem'iyetlerini yalniz basina bozguna ugratmistir)" [33].

13- Gelmekte Olan Hacilari Karsilamak ve Üç Kisiyi Bir Binek Hayvani Üzerine Bindirmek Babi

24-.....Bize Hâlid el-Hazzâ\ îkrime'den tahdîs etti ki, Ibn Abbâs (R) söyle demistir: Peygamber (S) -fetih günü- Mekke'ye geldigi zaman, O'nu Abdulmuttalib evlâdlannin oglanciklari karsiladilar. Peygamber onlardan birini devesinin ön tarafina, digerini de arka tarafina bindirdi [34].

14- Yolcunun (Kendi Menziline) Gündüzleyin Gelmesi Babi

25-.....Ibn Umer (R) söyle demistir: Rasûluilah (S) -Medine'den Mekke'ye giderken Zu'1-Huleyfe'deki Secere Mescidi'nde namaz kilmak, Mekke'den dönüsünde de vadinin ortasindaki Zu'1-Huleyfe'de namaz kilmak ve sabaha kadar burada geceyi geçirmek (ve sabahleyin Medine'ye yönelmek) âdetinde idi [35].

15- Yolcunun Ailesi Yanina Ögle Ile Aksam Arasindaki Zaman Içinde Girmesi Babi

26-.....Enes ibn Mâlik (R): Peygamber (S) - sefer dönüsünde- âilesi yanina gelmezdi. O ailesinin yanina ancak kusluk vakti yâhud da ögle ile aksam arasinda bir zamanda girerdi, demistir [36].

16- Bab: Yolcu, Gelmek Istedigi Sehire Ulastigi Zaman, Ailesi Yanina Gece Içinde Gelmez

27-.....Bize Su'be, Muhârib'den tahdîs etti ki, Câbir ibn Abdillah (R): Peygamber (S) seferden dönen yolcunun ailesi yanina geceleyin gelmesini nehyetti, demistir [37].

17- Sehre Ulastigi Zaman Binegini Sür'atlendiren Kimse Babi

28-.....Bana Humeyd et-Tavîl haber verdi ki, kendisi Enes ibn Mâlik'ten isitmistir. Enes (R) söyle diyordu: Rasûlullah (S) bir seferden gelip de Medine'nin yüksek yollarini (veya binalarini) görünce (hizlanmasi için) devesini salivermek i'tiyâdinda idi. Eger binegi deveden baska bir hayvan olursa, onu harkete getirip hizlandirirdi [38].
Ebû Abdillah el-Buhârî dedi ki: el-Hâris ibnu Umeyr, Humeyd'-den yaptigi rivayetinde: Medine'ye sevgisinden dolayi binegini harekete getirirdi, fikrasini ziyâde etmistir [39].

29- Bize Kuteybe tahdîs edip söyle dedi: Bize Ismâîl ibn Ca'fer, Humeyd'den tahdîs etti ki, Enes (bu rivayette "Derecât" yerine) "Cu-durât(-Duvarlar)" demistir [40].
Bu hadîsi "Cudurât(= Duvarlar)" lâfziyle rivayet etmekte Ismâîl ibn Ca'fer'e el-Hâris ibn Umeyr mutâbaat etmistir.

18- Yüce Allah'in: 'Evlere kapilarindan gelin.,. (el-Bakara: 189) Kavli Babi

30-..... Ben, el-Berâ ibn Âzib(R)'den isittim, söyle diyordu:
Bu âyet biz Ensârîler hakkinda indi. Câhiliyet zamaninda Ensâr hacc yapip da evlerine geldiklerinde, evlerinin kapilarindan girmezlerdi de, evlerine arka cihetinden (açtiklari bir delikten) girerlerdi. Bir kerre Ensâr'dan birisi yine böyle evine geldiginde, delikten degil de, evinin kapisindan girmisti. Ve o kimse bu hareketi sebebiyle ayiplanmisti. Bunun üzerine: "Iyilik ve tâat, evlere arkalarindan gelmeniz degildir. Fakat iyilik takva edip sakinmadir. Evlere kapilarindan gelin. Allah'tan korkun. Tâ ki murâdlarimza kavusastmz" <ei-Bakara:i89) âyeti indi [41]

19- Bab:
"Sefer azâbdan bir parçadir. "

31-.....Bize Mâlik, Sümeyy'den; o da Ebû Salih Zekvân ez- Zeyyât'tan; o da Ebû Hureyre(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S): "Sefer, azâbdan bir parçadir. O sizden herhangi birinizin yemesine, içmesine, uykusuna mâni' olup intizâmini bozar. Yolcu sefere âid islerini bitirince ailesine dönmeyi

çabuk yapsin" buyurmustur [42].

20- Yolcu Yürümek Kendisi Için Mühim Oldugu Zaman Ailesine Dönüsü Çabuklastirir Babi

32-..... Bana Zeyd ibnu Eslejn haber verdi ki, babasi Eslem söyle demistir: Ben Abdullah ibn Umer'in beraberinde Mekke yolunda bulundum. Yolda ona zevcesi Safiyye bintu Ebî Ubeyd'in rahatsizliginin siddetlendigi haberi ulasti. Bu sebeble yürüyüsü çabuklastirdi. Nihayet safagin (günesin) batmasinin ardindan bineginden indi, aksam ile yatsi namazlari arasim birlestirip kildi. Sonra: Ben gördüm ki Peygamber (S), yürüyüs O'nun için mühim oldugu zaman (yânî seferde acele sürüp gittiginde) aksam namazini geriye birakir ve onunla yatsi namazi arasim birlestirirdi, dedi[43].

---

[1] Ebû Zerr'in el-Müstemlî'den rivayeti böyledir.
Ebû Nuaym'm el-Mustahrac'mdaki kitabinda "Kitâbu'1-Umre"; Asili ve Kerîme rivayetlerinde sâdece "Bâbu'1-Umre ve Fadlihâ" seklindedir

[2] Bu da Ebû Zerr'in el-Müstemlî'den gelen rivayetidir. Ebû Zerr el-Herevî'den baskalarinin el-Müstemlî'den rivayetlerinde "Ebvâbu'1-Umre" basligi düsmüs, sâdece "Bâbu'1-Umre" seklindedir. Bâzisinda "Besmele" de zikredilmemistir

[3] Ibn Umer'in bu sözünü tbn Ebî Seybe mevsûlen rivayet etmistir. Bunu îbn Hu-zeyme, Dârakutnî ve Hâkim de ziyâde bir lâfizla rivayet etmislerdir.

[4] Ibn Abbâs'm bu sözünü Imâm es-Sâfiî, Müsned'inde mevsûlen rivayet etmistir. Ibn Abbâs, Allah'in Kitâbi'nda umrenin hacc ile beraber zikredilmis olmasina bakarak, umrenin vucûbuna hükmetmis oluyor.
Imâm Buhârî, Ibn Umer ile Ibn Abbâs'm bu sözlerini umrenin vâcibligine delîl olmak üzere getirmistir.
Umrenin vâcib, sünnet veya müstehâb oldugu görüsünde olanlar vardir.
Beyhakî'nin el-Mû'rre'deki rivayetinde Safiî söyle demistir: "Kur'ân'in zahirine, Ilim ehlinin de benim nazarimda en kuvvetli olan içtihadina dayanarak ve Allah'tan tevfîk ve inayet dileyerek derim ki: Bence bu mes'elede hakka en çok benzeyen hüküm, umrenin vâcib olmasidir. Çünkü Allah, umreyi hacca bitisik olarak zikretmistir. Rasûlullah da haccdan evvel umre yapmistir. Hacc gibi umrede de mîkaat, ihram, tavâT, sa'y, saç kesmek veya saç kisaltmak ile ihramdan çikmak sünnet olmustur. Su fark ile ki, haccda, umre üzerine ziyâde kilinmis mensekler vardir. Kur'ân'in zahiri ise, delâlet bulunmadigi zaman delîl olmaya daha lâyiktir" (Kastallânî).

[5] Bu Ebû Hureyre hadîsinde umrenin hükmüne, vucûb veya müstehâbligina dâir' birsey yoktur. Bunda umrenin fazileti ve iki umre arasinda islenmis günâhlara keffâret oldugu bildirilmistir.
Umre, lügatte kasd etmek, ziyaret etmek demektir. Dîn istilahinda bir vakit ile kayidlanmis olmayarak, kendine hâss sartlar ve fiillerle Ka'be'yi ziyaret etmektir.

[6] Burada ayri ayri tarîklerden rivayet edilmis olan bu hadîsler, bâb basligindaki mes'eleye cevâb vermis oluyorlar. Bâb basliginda "Hacc yapmadan evvel umre yapan kimseye yaptigi bu umre kâfi gelir mi, yoksa kâfi gelmez mi?" mes'elesi aydinliga kavusturulmak istenmistir. îbn Umer, Peygamber'in de haccdan evvel umre yaptigini haber vermek suretiyle mes'eleye doyurucu bir cevâb vermistir.

[7] Bu hadîs de yukankinin baska bir tarîkidir, bu da ayni mes'eleye ayni cevâbin verildigini gösterir.

[8] Hadîsin basliga cevâbligi: "Peygamber kaç kerre umre yapti?" kavli ile "Ra-sûluUah dört umre yapti" kavimdedir.
Hadîs; râvîleri, soruculari, suâl ve cevâbin cereyan ettigi zaman ve mekâni gibi ilmî ve târihî pek kiymetli bilgiler ihtiva etmektedir.

[9] Bu, geçen hadîsin diger bir tarîkidir. Buhârî bunu burada, Âise'nin, Ibn Umer'in sözünü redd eden kismi için kisaltilmis olarak getirmistir. Müslim ise bunu uzun olarak rivayet etmistir

[10] Bu hadîsin Katâde'den gelen rivayet tarîki ikidir. Birisi bu Hassan tarîki, öteki de bunun ardindan gelecek olan Hemmâm tarikidir. Birinci rivayet tarîkinde tercemede görüldügü üzere dördüncü umre, Veda Hacci umresi içinde zikredilmis sayilabilirse de, bu açikça söylenmemistir. Buhârî bu noksani, bunun ardindan Hemmâm vâsitasiyle gelen ikinci rivayet tariki ile tamamlamistir

[11] Bu, ayniyle geçen hadîsin diger bir tarîkten rivayetidir. Su kadar var ki, birincisi Hassân'dan, bu ise Ebu'l-Velîd et-Tayâlisî'den gelmistir. Bu ikincisinde, birincinin hilâfina dört umre açikça zikredilmistir.

[12] Bu Enes hadîsinden açiklikla Rasûlullah'in dört umresinin dördü de zu'1-ka'de ayinda eda edildigi anlasilir. Nitekim Aise ve Ibn Abbâs'tan gelen bir haberde Rasûlullah'in zu'1-ka'de'den baska zamanda umre yapmadigi bildirilmistir. Veda Hacci esnasinda yaptigi umrenin zu'1-hicce ayinda vâki olmasi, yukanki umûmî kaaideye aykiri degildir. Çünkü Rasûlullah onun ihramina zu'1-ka'de ayinda girmisti

[13] Berâ'nm bu hadîsi Peygamber'in umrelerinin dört oldugu hakkindaki rivayetlere zahiren aykiri gibi görülürse de, hakikatte aykiri degildir. Çünkü Berâ, Hu-deybiye umresini tam olmadigi için umreden saymiyor. Veda Hacci'ndaki umreyi de hacca tâbi' saymis olsa gerektir.

[14] Basliga uygunlugu "Ramazân ayi oldugu zaman sen o ay içinde bir umre yap!" ve devami sözlerindedir.
Bu kadinin künyesinin Ümmü Sinan oldugu, Buhârî'nin ilerideki-rivayetlerinin birinde belirtilmistir.

[15]

Medine'den çikis zu'1-hicceye bes gün kala olmus, Mekke'ye giris de zu'1-hiccenin dördünde veya besinde olmustur ki, Mekke yolunda dokuz veya on gün kalinmis demek olur

[16]
Bâb basligina uygunlugu "Muhassab gecesi oldugu zaman..." sözlerindedir. Muhassab gecesi ve ondan baska senenin bütün geceleri, umre için vakittir.
Bu hadîs birçok defalar geçti. Buhârî bunu Hayz Kitâbi'nda da zikretmisti.

[17]
Bâb basligina uygunlugu "Ve Âise'ye Ten'îm'den umre yaptirmasini emretti." sözündedir.
Buhârî Sufyân ibn Uyeyne'nin son sözünü, içinde sarih olarak isitme sabit bulundugu için getirmistir. Bundan evvelki senedde an'ane seklinde olup, isitme açikça görülmemisti. Maamâfîh Buhârî'nin bütün an'anelerI, an'ane tarzindaki bütün senedleri isitmeye hamledilmistir (Aynî)..

[18]
Hadîsin basliga hüccetligi "Rasûlullah, Ebû Bekr'in oglu Abdurrahmân'a, Âise'nin beraberinde Ten'îm'e çikmasini emretti" söziindedir

[19]
Câhiliyet devrinde hacc aylarinda umre yapmak, hacci fesh edip umreye çevirmek, isleri yoktu. Bunlar Câhiliyet devrinde günâh sayilirdi. Iste bu sebeble Suraka, hacc aylarinda umre yapmak bu seneye ve yalniz size mi mahsûstur? diye Rasûlullah'tan sormustu. Rasûlullah da bunun daimî ve ebedî oldugunu bildirmistir.

[20]
Hadîsin basliga hüccetligi "Âise Ten'îm'den yeni bir umrç niyetiyle ihrama girip telbiye etti..." sözünden hadîsin sonuna kadarki kismindadir.
Buhârî bu hadîsi Sahîh'irân birçok yerlerinde ayri ayri senedler ve bâzi lâfiz farkliliklanyle getirmistir. Meselâ Hayz, Hacc, Umre Kitâblan'nm degisik bâb-larindaki basliklara hüccet olmak üzere getirmistir. Burada Âise'nin ya evvelden ayrica yapmak isteyip de basladigi fakat hayizlanmasi sebebiyle yapamadigi jimresînden dolayi keffâret olarak kurbân lâzim gelmedigi -ki bu sik, Peygam-jber'in Âise ve diger kadinlari adina sigir kestigi bilindigi için zayiftir-, veya hacc-dan sonra yaptigi umresinden dolayi kurbân lâzim gelmedigine delîl yapilmistir. Bu hususta görüs ayriliklari vardir:
Ne kurbân, ne sadaka, ne oruç tutmak lâzim geldi diyen, Âise'nin kendisi degil, kizkardesi Esmâ'nin torunu ve bu hadîsin râvîsi olan Hisâm ibnu TJr-ve Ibni'z-Zubeyr'dir. Ancak Hisâm'in bu sözlerinde bir müskil meydana geliyor: Âise kiran hacci yapmis olsa da temettü' hacci yapmis olsa da, üzerine kiran kurbâni veya temettü' kurbâni kesmesi lâzim olduguna -Dâvûd ez-ZâhIrî'den baska- bütün fakîhler müttefik oldugu hâlde nasil olmus da Âise'ye bunlarin hiçbiri lâzim gelmemis? Buna verilen cevâb da: Hisâm, bunlardan hiçbirinin yapildigina dâir kendisine hiçbir haber ulasamadigindan, hiçbiri lâzim gelmedigini zannetmis. Hâlbuki bir seyin vukû'unu ; bilmemekle nefsüM-emrde olmadigina hükmetmek gerekmez. Nitekim Câbir'In rivayetinde Peygamber'in Âise ve diger kadinlari için sigir kurbâni kestigi bildirilmistir, deniliyor... (Ibn Hacer, Aynî, Kastallânî).
Buhâri'nIn sevkettigi hususta, yânî haccdan sonra yapilacak umrede kurbân lâzim gelmedigi hususunda fakîhler arasinda ihtilâf yoktur. Haccdan ve tesrik günlerinden sonra umre yapan kimseye -hacc aylan içinde olsun, yâhud hacc . aylari disinda olsun- kurbân kesmek lâzim gelmez. Bu hususta sübhe ve ihtilâf 1 yoktur. Iste Buhârî, hadîsi buna delîl olarak getirmistir (Umdetu'l-Kaarî, V, 20).

[21]
Bâb basligina delîlligi, hadîsin son kismidir. Burada umrenin fazîleti, sevabi; mâlî veya bedenî külfetin, yapilacak harcama ve ugranilacak yorgunlugun ne-viyle mütenâsib olacagi bildirilmistir. Hadîsteki "Ev = Yâhud" edati ya tenvî', yânî nev'ilendirmek için olup,Peygamber'in sözündendir.Yâhud da terdîd içindir; râvînin zabtindaki tereddüdünü ifâde eder.
Basliktaki hükme destek olmak üzere bütün hayir fiillerinin degeri, yüklenilen mâlî ve bedenî külfetlere göre oldugu bildirilmis ve bunun Allah'in Kitâ-bi'ndan da dogrulayici delilleri oldugu gösterilmistir:
"imân edenlerin, hicret edenlerin, Allah yolunda mattariyle, canlanyle savasanlarin, Allah yaninda derecesi çok büyüktür. Kurtulusa erenler de iste bunlarin kendileridir"(et-Tevbe :20);
"... Ancak sabredenlere ecirleri hesâbsiz veri/ir"(ez-Zumer:10). {Umdetu'l-Kaan, V, 21).

[22]
Hz. Âise'nin aglamasi, bu hâlde iken hem haccin, hem de umrenin rükünlerinden olan tavafin mümkin olmamasindandi

[23]
Hadîsin basliga delil olan yeri "Orada umre niyetiyle ihrama girip telbiye etsin..." sözlerinden alinir. Çünkü bu kelâmda Veda tavafi yerine umre tavafi ile yetinilmistir.
Hadîsin sonundaki "Insanlar ve sabah namazindan evvel veda tavafi yapanlar hep harekelettiler" sözü, hâssin âmm üzerine atfidir. Çünkü "Insanlar" kelimesi veda tavafi yapmis olan taife ile hayizli ve benzeri ma'ziretli olup da kendilerine veda tavafi lâzim gelmeyen taifeyi sâmildir.
"Ve veda tavafi yapanlar..." fikrasi "Insanlarin" sifati olmasi da muhte-mildir. Sifat Ile mevsûf arasina atif harfinin girmesi caizdir. Bu cevaz Sîbeveyh'ten nakl olunmustur. Bunun misali Kur'ân'da da gelmistir: el-Ahzâb: 12, 60 âyetleri... (Ibn Hacer, Aynî).

[24]
Yânî insan haccda yapacagi terkleri, umrede de yapar; yâhud haccda yapacagi fiillerin bâzisini umrede de yapar.

[25]
Basliga delîl olan kismi son cümlededir. Bu hadîs Hacc Kitâbi'mn baslarinda j'Kokuyu yikamak bâbi"nda baska bir senedle geçmisti.

[26]
Hadîsin bâb basligina delîlligi, kisinin haccinda Safa ile Merve arasinda yapa cagi dolasmayi umresinde de yapacagini belirtmis olmasindadir. Bu hadîs "Safa ile Merve arasi dolasmasinin vucûbu bâbi"nda, bundan daha uzun bir metin ile, baska bir senedle geçmisti. Orada bâzi bilgiler daha verilmis idi.

[27]
Sufyân'in rivayetini et-Taberî, Ebû Muâviye'nin rivayetini ise Müslim mevsû-len rivayet etmislerdir.

[28]
Bu ta'lîk, Buhârî'nin "Ten'îm'den umre yapmak bâbi"nda mevsûlen getirdigi Câbir hadîsinin bir parçasidir. Bâb basligina hüccetligi, Peygamber'in bu sözünden "Umre yapan kisi Beyt'i ve Safa ile Merve'yi tavaf edip saçlarini kisal-tincaya kadar ihramdan çikmaz" ma'nâsi anlasilmis olmasi yönündendir.

[29]
Hadîsin basliga delîlligi meydandadir. Buhârî bu hadîsi Hacc ve Magâzî Kitâb-lan'nda da getirmistir.

[30]
Hadîsin bâb basligina delîlligi, umre yapan kisinin Beyt'i yedi kerre dolasmasinin ardindan Safa ile Merve arasinda yedi kerre dolasmadikça ihramdan çikamayacagini bildirmesindedIr. Bu bilgiyi hem tbn Umer, hem de. Câbir vermislerdir. Bu hadîs Namaz Kitâbi'nda "Ibrahim'in Maakami'nda namaz yeri edininiz bâbf'nda da geçmisti

[31]
Basliga delîlligi "Beyt'i ve Safa ile Merve'yI dolastiktan sonra ihramdan çik!" emrindedir. Çünkü bu, umre yapan kisinin Beyt'i tavaf ve Safa ile Merve arasini sa'yden sonra ihramdan çikacagini haber vermektedir.
Bu hadîs" Peygamber zamaninda ihrama girip telbiye eden kimse babi' 'n-da da geçmisti.

[32]
Beyt'e el sürmekten maksad, tavaftir. Tavaf, sa'y ve saç kisaltmaktan sonra ihramdan çikildigi hâlde, burada yalniz tavaf zikredilip de öbürlerinin terkedil-niesi, açikça bilinmis olduklarindan dolayidir.

[33]
Hadîsin basliga uygunlugu, onun tefsiri olmasidir. Buhârî bunu Daavât (Dualar) Kitâbi'nda ve Cihâd Kitâbi'nda da getirmistir. Peygamber yüksek irâdelere dayanan bütün seferlerde Allah'a baglilik ve tevekkülünü; arzin degisiklikleri vesilesiyle Izhâr etmis ve bunu bir örnek olarak sahâbîlerine göstermis ve onlarin irâdelerini zaman

zaman böyle kuvvetlendirip yükseltmistir.
Bu sefer dönüsü duâsindaki ta'bîrlerden dört tanesi et-Tevbe:112. âyette de geçmektedir: "Tevbe edenler, ibâdet edenler, hamd edenler, seyahat edenler, rükû1 edenler, secde edenler, iyiligi emredenler ve kötülükten vazgeçirmege çalisanlar ve Allah ""in sinirlarim koruyanlar! Sen o mü "minlere de müjdele' *.

[34] Baslik iki kismi sâmildir: Hadîsin ikinci kisma delâleti açiktir. Iste bunun için Buhârî, Kitâbu'l-Edeb'den önce o ikinci kisimla baslik koymustur.

[35] Hadîsin basliga uygunlugu meydandadir. Hadîs Hacc Kitâbi'nin evvellerinde "Peygamber'in Secere yolundan çikisi bâbi"nda da geçmisti.

[36] Hadîsin basliga uygunlugu "Asiyyeten" kelimesindedir. Bu kelime günesin semânin ortasindan batiya kaydigi zaman ile günesin batmasina kadarki vaktin ismidir. Hattâ bir kavle göre yatsiya kadarki zamandir. Burada ilk ma'nâsi kas-dedilmistir. Çünkü yatsi vakti, gecedir.

[37] Hadîsin basliga uygunlugu açiktir.
et-Turuk, gece gelisi demektir. Bu lâfizdan gece ma'nâsi anlasilmakla beraber, bir de "Geceleyin" denilmesi te'kîd içindir.
Bu nehy, tenzîhî bir nehiydir. Bunun sebebi, ailesinin kusurunu arastirir yâhud âilesince örtülmesi gereken bir ayibin açilmasini Istermis gibi aile içinde hos olmayan bir duygunun uyanmasi ihtimâlidir.

[38] Hadîsin basliga uygunlugu "Devesini saliverirdi" ve "Binek hayvanini harekete getirir hizlandirirdi" sözlerindedir. Bâzi sarihler "Derecâtu'l-Medîne"yi Medine'nin yüksek yollan, bâzilari da Medine'nin yüksek binalari diye tefsîr . etmislerdir. Müstemlî rivayetinde "Derecât" yerine "Devehât" gelmistir ki, bu "Ulu Agaç" demek olan "Devha"nin cem'idir.

[39] Bu ziyâdeyi Imâm Ahmed ibn Hanbelmevsûlen rivayet etmistir.

[40] Bu Kuteybe hadîsinde "Cudurât" ta'bîriyle gelmistir ki, buna göre Medine'nin yüksek duvarlarini görünce... demektir

[41] Hadîs, o âyetin nuzûl sebebini bildirmektedir; bâb basligi da nuzûl sebebini bil dirmek Için açilmistir.
Ibn Huzeyme ile Hâkim'in Sû/hA'Ierinde Câbir'den yaptiklari rivayet daha genistir. Câbir söyle demistir: Kureys bir hums yânî dînî asalet iddia edip, bunu tatbîk ediyordu. Asaleti hâiz olan Kureysliler ve Harem halki ihrama girdiklerinde evlerine kapilarindan girerler çikarlardi. Fakat Ensâr ile Meder ve Veber ehli olanlar, yânî köylüler ve çadirda oturanlar ihrâmli iken evlerinin ve çadirlarinin kapilarindan girip çikmak hakkini hâiz degillerdi. Ya evlerinin arkalarina açtiklari bir delikten girerler çikarlar, veyâhud kurduklari bir merdivenden çikip inerlerdi. Çadir halki da çadirlarinin arkasindan girip çikarlardi. Bir kerre Rasûlullah, bulundugu bir bustândan çikarken, bustânm kapisindan çikmisti. Beraberinde Ensâr'dan Kutbe ibn Âmir de çikmisti. Bunu görenler: Yâ Rasû-lallah! Kutbe fâcir birisidir, dînî asaleti yoktur; ne hakla seninle birlikte kapidan çikiyor? demislerdi... (Umdetu'l-Kaarî, V, 33)

[42] Bâb basligi hadîsten bir parça oldugu için aralarindaki uygunluk meydandadir.
Bu hadîste yolcunun, sefer isini bitirince ailesi yanina dönüsü çabuklastirmasi emrolunmustur. Çünkü aile reisinin aile yuvasindan ayrildigi zamanda aile ihtiyâçlari biriktiginden, bunlari çubuk yerine getirmesi ve i(Ve aranizda bir sevgi ve bir rahmet yapti"(er-Rûm:21) kavlinde va'd edilmis olan aile sevgi, aile rahmet ve saadeti de bu reislik vazifesinin zamaninda yerine getirilmesi ile saglanabilir.

[43] Hadîsin basliga hüccetligi meydandadir. Bu hadîs, Namazi Kisaltma Bâblan'-nda "Seferde aksam namazini üç rek'at kilar bâbi"nda geçmisti.